

Margaret Thatcher oktatáspolitikai intézkedéseire érkezett reakciók a The Salisbury Review oldalain

Neoliberális oktatási reformok és a brit konzervatívok:
Margaret Thatcher oktatáspolitikájának bírálata a The
Salisbury Review-ban

Jelige: JKL081

Lezárás. 2025.01.13.

Tartalom

1. Bevezető	3
2. Margaret Thatcher, a New Right és tradicionális konzervatívok	5
Dispositional és substantive konzervativizmus	6
A New Right megjelenése	7
3. Margaret Thatcher oktatáspolitikájának vizsgálata	9
Oktatás, oktatáspolitiká Nagy-Britanniában 1870-től 1979-ig	9
Margaret Thatcher oktatásügyi miniszterként 1970-74 között	11
Az 1988-as Oktatási Reformtörvény	11
4. The Salisbury Review	13
A The Salisbury Group és a The Salisbury Review	13
Sir Roger Scruton és a The Salisbury Review	13
A Honeyford-botrány	14
Thatcherizmus és a The Salisbury Review	14
5. A Salisbury Review-ban megfogalmazott reakciók az oktatáspolitikára	16
The Salisbury Review és a thatcheri oktatáspolitiká	16
A multikulturalizmus megjelenése az oktatásban	21
6. Összegzés, konklúzió	22
A kutatási eredmények ismertetése, összegzés	23
Konklúzió	25
A kutatás további lehetőségei	26

1. Bevezető

A magyar politikai jobboldal, valamint Magyarország miniszterelnöke, Orbán Viktor, gyakran hivatkozik Margaret Thatcherre, az Egyesült Királyság egykori miniszterelnökére¹. Nemcsak a kormánypárti diskurzusban, hanem az ellenzéki retorikában is megjelenik az orbáni politika vagy életút thatcherihez való hasonlítása². Ezek a párhuzamok különösen érdekesek a politikai jobboldal részéről, hiszen Margaret Thatcher, a brit Konzervatív Párt vezetőjeként, olyan szakpolitikai elképzeléseket képviselt, amelyeket a szakirodalom egyértelműen neoliberálisnak tekint³. Ez a gazdaságpolitika mellett az oktatáspolitikában is megnyilvánult.⁴

Érdekes ellentmondás, hogy a magyar jobboldal másik gyakori hivatkozási pontja, Roger Scruton és az általa képviselt értékek⁵, gyakran élesen eltérnek⁶. Mégis, a magyar politikai jobboldal gondolkodásában mindkét irányzat együtt jelenik meg, ami különös összefüggésekre világíthat rá.

Dolgozatomban a Thatcher-kormány 11 éves időszaka alatt hozott oktatáspolitikai intézkedésekre érkezett kritikákra fókuszálok, különös tekintettel a The Salisbury Review nevű folyóiratban megjelent írásokra. A folyóirat, amelyet többek között Roger Scruton alapított, jelentős szerepet játszott a brit konzervatív gondolkodás formálásában. Vizsgálódásomnak két fő oka van: egyrészt a 2010 utáni magyar oktatáspolitikai reformok, amelyek a fenntartói struktúrától kezdve a tananyagig átfogó változásokat hoztak, párhuzamba állíthatók Thatcher egyes reformjaival; másrészt, Scruton és köre, a The Salisbury Group, kiemelten törekedett a brit konzervatív politikai diskurzus előmozdítására és konstruktív kritikájára.⁷

Dolgozatom kiindulópontja, a brit iskolaigazgató és író, Ray Honeyford 1984-ben megjelent *Education and Race—An Alternative View* "(Oktatás és származás Egy Alternatív Nézőpont)" című cikke.⁸ Honeyford esszéje a The Salisbury Review-ben jelent meg, mely ekkor egy kis példányszámú folyóirat. Az esszé és az abban felvetett kérdése, miszerint a bevándorló háttérű,

¹ Orbán Viktor "Magyarország békepárti" *Mandiner.hu*, 2022

John O'Sullivan: "Úgy érték félre Orbánt, ahogy Thatchert" *Mandiner.hu*, 2014.

² Kolozsi Ádám: "Orbán Viktor: Ilyen arányban vezetni a választások előtt, ez a legveszélyesebb dolog" *Telex.hu*, 2021.

Farkas György: "Vita Orbánról: Thatcher örököse vagy az EU páriája" *24.hu*, 2013.

³ Maschette: Was Margaret Thatcher a conservative? *Thatcherism and society*, 2.

⁴ Beauvallet: Thatcherism and Education in England: A One-way Street? 97-114

⁵ Joakim Scheffer: "Bringing Light Behind the Iron Curtain — The Special Relationship between Roger Scruton and Central Europe" *Hungarian Conservative*, 2024

⁶ Barry: *The New Right*, 248.

Orbán Viktor: "Sir Roger Scruton előre látta az illegális migráció veszélyeit" *Mandiner.hu* 2024.

⁷ Christopher & Scruton: „Statement” In: *The Salisbury Review* 1982/1. 2.

⁸ Honeyford: „Education and Race – An Alternative View” In: *The Salisbury Review*, 1984/4. 29-32.

általános és középiskolás diákok beilleszkedése és oktatása komoly kihívást állít a pedagógus szakma és oktatási intézményrendszer elé, hatalmas port kavart országos szinten. Az eredeti esszét számos másik követte és Honeyford is többször visszatért a multikulturalizmus kérdéséhez.

Kutatásom során nem kívánok átfogóbban foglalkozni a Honeyford nyomán kirobbanó multikulturalizmus kritikával, hanem esszéjének másik aspektusára helyezem a hangsúlyt, ami az oktatásra és oktatáspolitikára. Vizsgálódásom középpontjában a brit konzervatív párt oktatáspolitikai intézkedéseinek, a The Salisbury Review-ben való bírálata áll. Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen módon és formában reagál a brit konzervatív párt körül tömörülő értelmiségi holdudvar, az ugyancsak konzervatív Thatcher kormány, gyakran neoliberálisnak titulált oktatáspolitikai intézkedéseire.

Kutatásom tárgya így két irányból közelíthető meg. Egyrészt az 1979 és 1990 közötti thatcheri oktatáspolitikai intézkedések felől. Kutatásom ezen fázisában választ kívánok adni arra a kérdésre, hogy a brit konzervatív párt színeiben induló Margaret Thatcher hatalmon eltöltött tizenegy éve alatt milyen reformok, illetve változtatások kerülnek bevezetésre a brit oktatási rendszert illetően, továbbá ezek hogyan és milyen mértékben változtatják meg a már fennálló szisztémát. Kutatásom másik aspektusa pedig a The Salisbury Review-ben 1982 és 1990 között publikált olyan esszék képezik, melyekben jól azonosíthatóan bizonyos fokú reflektálás található a thatcheri oktatáspolitikai intézkedésekre.

Mindenekelőtt, ahhoz, hogy képes legyek pontosan értelmezni a thatcheri intézkedések jelentőségét, illetve, hogy megfelelő módon tudjam elhelyezni azokat a kor politikai környezetében, szükségesnek tartom kutatásom elejét történelmi vizsgálattal kezdeni, ezzel is mintegy megalapozva a később tárgyalásra kerülő intézkedések és reformok megértését, továbbá az azokra érkező reakciók értelmezését. Ennek okán dolgozatomban első fejezetében Margaret Thatcher mellett röviden foglalkozni kívánok a 20. századi brit konzervatívok helyzetével és a thatcheri kormány politikafilozófiájával, valamint a New Right irányzatával. Kutatásom szempontjából elengedhetetlen a thatcheri politika irányának és hátterének pontos ismertetése, ennek során Norman P. Barry⁹ és Lenon Campos Maschette¹⁰ munkája segítségével fogom definiálni a thatcheri konzervativizmust vagy a thatcherizmus jelenségét.

⁹ Barry: The New Right, 28-51.

¹⁰ Maschette: Was Margaret Thatcher a conservative? Thatcherism and society, 1-17.

Barry és Maschettértelmezése nyomán a thatcheri kormány filozófiáját neoliberálisnak fogom nevezni.

Ahhoz, hogy választ kaphassak kutatási kérdéseimre – milyen reakciót váltanak ki a thatcheri neoliberális oktatáspolitikai intézkedések a tradicionális konzervatívok egyik artikulációs platformjának közösségéből, a The Salisbury Review szerzőiből – szükségesnek mutatkozik a vizsgált folyóirat szövegelemzése, valamint egyfajta klaszteranalízis, amely során meghatározható, hogy hány esszé található a vizsgált időszak alatt a The Salisbury Review-ben, melyben fellelhetők az oktatáspolitikára, az oktatási rendszerre és annak reformjára utaló vonatkozások. Ennek nyomán lehetséges meghatározni a további vizsgálandó területeket: a vizsgált esszékből milyen konklúziókat vonhatunk le: elmondható-e, hogy a The Salisbury Review-ben megjelenő, oktatáspolitikával foglalkozó esszék inkább támogatják a reformokat; esetleg éppen ellenkezőleg, azt tapasztalhatjuk, hogy negatív véleménnyel vannak a reformokról; van e olyan téma, amely többször is megjelenik az esszéekben, vagyis, találkozhatunk-e olyan jelenségekkel, melyekre reagálva több esszé is születik vagy mindegyik írás más-más témakört dolgoz fel.

Kutatási eredményeimet az ötödik fejezetben ismertetem és mutatom be az általam összegyűjtött esszék tartalmát. A dolgozat utolsó fejezetében pedig a korábban már ismertetett eredmények alapján, az elméleti keretekben meghatározott kérdések szerint értelmezen és összegzem kutatásomat.

2. Margaret Thatcher, a New Right és tradicionális konzervatívok

Dolgozatom bevezetőjében ismertettem, hogy munkám során kitérek a brit belpolitika és azon belül is a brit konzervatív politika elemeire és formálóira. Annak érdekében, hogy a brit belpolitika konzervatív ágát megértsük az 1970 és 1990-es évek között, röviden bemutatom a konzervatív gondolkodás két jellemző megközelítését. Munkám során Norman P. Barry *The New Right*¹¹ (Az Új Jobboldal) és Lenon Campos Maschette, *Was Margaret Thatcher a conservative? Thatcherism and society*¹² (Margaret Thatcher konzervatív volt? Thatcherizmus és társadalom,) valamint Bob Jessop, *Margaret Thatcher and Thatcherism: Dead but not buried*¹³ (Margaret Thatcher és thatcherizmus: Halott, de nem eltemetett) című munkájaira

¹¹ Barry: *New Right*. 28.

¹² Maschette: *Was Margaret Thatcher a conservative? Thatcherism and society*, 2.

¹³ Jessop, *Margaret Thatcher and Thatcherism: Dead but not buried*, 16–30

támaszkodom. Margaret Thatcher és a brit konzervatívok munkájának értelmezését tehát az általuk használt definíciók szerint fogom megtenni.

Dispositional és substantive konzervativizmus

A konzervatív gondolkodáson belül jelen tanulmány szempontjából érdemes két irányt kiemelni, melyek jelentős eltéréssel különülnek el egymástól, amelyek a konzervatív politikaafilozófián belül potenciális konfliktusokba kerülhetnek egymással. Ahogy azt majd megfigyelhetjük dolgozatom későbbi fejezeteiben, a The Salisbury Review és Thatcher politikája gyakran ezen különbségek menték térnek el egymástól.

Barry nyomán ezt a két irányt a dispositional (attitűdbeli) és substantive (tartalmi) konzervativizmusnak nevezem. A dispositional konzervativizmust úgy tudnánk a legegyszerűbben megfogalmazni, mint egy társadalmi és politikai változásnak szigorúan ellenálló konzervatív irányzat. A konzervativizmus ezen ága egy olyan, rendszerint a tradicionális konzervativizmussal (traditional conservatism) leírt irányzat, mely először is megköveteli a hagyomány és a status quo fenntartását, továbbá ellenáll minden olyan törekvésnek, mely ezt a rendet felborítaná.¹⁴ Norman P. Barry szerint a dispositional konzervativizmus a konzervatív félelemre épít, amely az ismeretlenből fakadó bizonytalanságból ered.¹⁵ A dispositional konzervativizmus tehát a múlt, a hagyomány és a tradicionális rend, a már megismert és hosszú idő alatt felépített és kialakított rendszer megőrzésére törekszik. Barry megállapítása alapján a dispositional konzervativizmus a múltat mindenképpen megőrizni akarja bár mennyire rossz legyen az: „olyan, mint amikor a keményvonalas kommunista ellenáll a gazdasági változásnak vagy mint amikor az iszlám fundamentalista képes hatalmas szenvedést is eltűrni annak érdekében, hogy megőrizze a hite szerinti igazságot.”¹⁶

Barry értelmezése szerint a második konzervatív irány a substantive. A substantive konzervativizmus ugyancsak a múlt tiszteletére és megőrzésére törekszik, viszont eltér a dispositional irányzattól, hiszen elismeri, hogy nem minden hagyomány vagy status quo érdemes a megőrzésre. Inkább válogat a történelmi intézmények és politikai rendszerek között, olyanokat tart fenn melyek utilitarista módon értékkel, még hozzá gyakorlati semmint elméleti

¹⁴ Barry: New Right, 29.

¹⁵ i.m.29. o

értékkel rendelkeznek.¹⁷ Elveti a társadalom radikális, elméleti úton történő átalakításának lehetőségét, de a fennálló intézmények hatékonyságuk szerinti átalakítását nem. A piaczgazdaságot támogató konzervatívok gyakran ebbe a kategóriába tartozna.

Érdemes továbbá kitérnünk arra a jelenségre is, amely a brit konzervatív pártba tűnt fel a 20. század elején. Ekkor a fokozatosan eltűnő brit liberális párt tagjainak jelentős része a konzervatív pártban folytatta a politizálást. A liberálisok „átáramlásával”, olyan alapvetően liberális gondolatok kerültek a pártba, mint a szabadpiaci kapitalizmus és a minimális állam elve. Ugyanakkor a liberális párt fokozatos eltűnése teret adott a szocialisták, vagy más néven munkáspárt (Labour Party) megjelenésére. A munkáspárt megjelenése a liberális párténál sokkal komolyabb egzisztenciális veszélyt hordozott magában a konzervatív párt számára. A konzervatív párt tehát egy olyan politikai térben találta magát, ahol kénytelen foglalkozni olyan kérdésekkel, melyeket a szocialisták emelnek be a belföldi politikába.¹⁸

A New Right megjelenése

Így jutunk el a New Right mozgalomhoz, ami a hagyományos konzervatívoktól sok szempontból eltérő válaszokat fog megfogalmazni. A hagyományos konzervatívok egyik alapelve, miszerint a társadalom informális kapcsolatokra épül, melyek hosszú időn át, organikusan fejlődtek a közösséggel együtt, így annak szerves részévé váltak, konfliktusba fog kerülni a New Right gondolatával. A New Right konzervatív politikai oldal nem, vagy pontosabban nem teljesen vetette el a társadalom szervezhetőségének ötletét.¹⁹ A tradicionális konzervatív szemlélet nem szűnik meg a New Right megjelenésével, de jelentősen leredukálódik a New Right és a thatcheri időszak kezdetére a párton és a társadalmon belül egyaránt. A nagy gazdasági világválság (1929-1933)következményeiből a konzervatívok azt a következtetést vonhatták le, hogy a szabadpiac magában hordozza társadalom széles rétegének a kiszolgáltatottságát, illetve az egyre népszerűbb szocialista megoldásoknak érdemes lehet biztosítani bizonyos megvalósulási formákat is, ezzel is elvéve a mozgalom életét.²⁰ Ez a későbbi New Right szerint nem, hogy elvette volna a szocialista mozgalmak lendületét, hanem pont, hogy csak erősítette azok elszántságát és mintegy a kor paradigmájává tette a szocialista javaslatot.²¹ A II. világháború utáni konszenzus, vagy háború utáni kompromisszum, egy olyan

¹⁷ Barry: New Right, 30.

¹⁸ Barry: New Right, 30-31.

¹⁹ *i. m.* 31.

²⁰ Barry: New Right, 34.

²¹ *i. m.* 34.

társadalmi és gazdasági modell volt, amely 1945 és az 1970-es évek között állt fent. A konszenzus azt jelentette, hogy a főbb politikai pártok megegyezésre jutottak az erős szakszervezetiség, a nagyobb állami szerepvállalás és a kiterjedt jóléti állam támogatásáról, illetve megalkotásáról. Margaret Thatcher kormányra kerülésétől aktívan törekedett ennek a konszenzusnak a megtörésére. A következő részben rátérek a Nagy-Britanniai New Right legismertebb képviselőjére, Margaret Thatcherre, aki 1979-től egészen 1990-ig az ország miniszterelnöke volt. Szerepe,

A következő részben rátérek a Nagy-Britanniai New Right legismertebb képviselőjére, Margaret Thatcherre, aki 1979-től egészen 1990-ig az ország miniszterelnöke volt. Szerepe, azon belül pedig politikafilozófiájának ismertetése elengedhetetlen ahhoz, hogy választ találjak Salisbury Group és a The Salisbury Review közegének belpolitikához és a konzervatív erők változásának jelenségére.

3. Margaret Thatcher oktatáspolitikájának vizsgálata

Margaret Thatcher minden kétséget kizáróan a 20. század egyik legjelentősebb politikusának számít, nem csupán Nagy-Britanniában, hanem a nyugati világ egészében.²² Thatcher felemelkedésében és politikai karrierjében több fontosabb lépcsőfokot is lehet említeni, de ezek közül talán az Edward Heath konzervatív kormányában betöltött pozíciója volt az egyik legjelentősebb, amelyben 1970 és 1974 oktatásügyi miniszter volt (UK Secretary of State for Education and Science). 1975-ben Thatcher sikeresen győzte le a korábbi miniszterelnököt a pártvezetéséért folytatott versenyben. Az 1979-es választások során megnyerte a konzervatív párt élén a választásokat és ezzel kezdetét vette tizenegy éves kormányzása, mely 1990-ban zárult le. Ezzel Margaret Thatcher a brit politika leghosszabb ideig szolgáló miniszterelnökévé és az ország egyik, ha nem a legfontosabb politikusává vált. Thatcher hosszú kormányzásának hatásai a mainapig megfigyelhetők a brit belpolitika életében.²³ Dolgozatom szempontjából nem kívánok Thatcher közpolitikájának kortárs megítélésével foglalkozni, hanem kutatásom fókuszában oktatáspolitikai intézkedései állnak. Vizsgálatom továbbá nem terjed ki Thatcher oktatásügyi miniszteri időszakára, hanem szigorúan, miniszterelnöki ciklusait vizsgálom. Ennek oka, hogy miniszteri időszakát 1970-1974 között tölti, mely túl mutatna dolgozatom elméleti keretein.

A thatcheri oktatáspolitikai intézkedése bemutatása, fontosnak tartom a történelmi kontextus rövid vázolását. Az alábbi fejezetben először bemutatom a brit oktatáspolitikai történelmi múltját és Thatcher hatalomra kerüléséig tartó folyamatát, majd rátérek Thatcher oktatáspolitikai intézkedéseire.

Oktatás, oktatáspolitikai Nagy-Britanniában 1870-től 1979-ig

A thatcheri reformokat megelőző brit oktatáspolitikai egyik fontos alapköve a 19. század második felében születik meg Alapfokú Oktatási Törvény (Elementary Education Act) 1870-e bevezetésével.²⁴ A törvény előírta a kötelező általános iskolai részvételt a diákoknak, továbbá mentesítette a szülőket az anyagi hozzájárulás alól, tehát állami finanszírozás keretei közé helyezte az általános iskolák működtetését.²⁵ Az Alapfokú Oktatási Törvény létrehozott iskolai testületeket (elected school boards), melyeknek célja az új iskolák építése és későbbi irányítása

²² Maschette: Was Margaret Thatcher a conservative? Thatcherism and society, 2.

²³ Beauvallet: Thatcherism and Education in England: A One-way Street? 97-114

²⁴ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 232.

²⁵ Beauvallet: Thatcherism and Education in England: A One-way Street? 97-114

volt. Az így létrejövő „tanácsi iskolák” (bord school) helyettesíteni kívánták az eddigi „támogatott magániskolák” (voluntary schools), melyeket többségében vallási csoportok működtettek. A létrejövő „tanácsi iskolák” lehetőséget biztosítottak az ország addig kevésbé fejlett térségeinek is. Az ilyen területeken élő gyermekeknek lehetősége nyílt az alapoktatásban való részvételre. Az Alapfokú Oktatási Törvény tehát lerakta azokat az alapokat, melyre később a viktoriánus oktatási rendszer épülni fog. Az 1880-as Alapfokú Oktatási Törvényben kötelezővé teszik a kötelező iskolalátogatást 5 és 10 év között, 1891-ben, ugyan ebben a törvényben pedig eltörlik az oktatási költségeket is, ami azt jelenti, hogy az állam átvállalta azok finanszírozását.²⁶

A 20. század közepén, a II. világháború lezárásához közeledve, Richard Butler, akkori oktatásügyi miniszter képviseli azt az álláspontot, miszerint az oktatás kiemelkedően fontos kérdés, a koránynak ezért több erőforrást és figyelmet kell szentelnie a háború utáni újjáépítésben.²⁷ 1944-ben az Oktatási törvény (The Education Act) létrehozta a standardizált oktatási rendszert, mely felváltotta mind a „tanácsi iskolákat” (borad school), mind az „támogatott magániskolákat” (voluntary schools). A továbbtanulás egy háromoldalú rendszerben valósult meg, melybe teljesítmény alapon osztották be a diákokat. Ilyen voltak az „elit” iskolák (grammar schools), amelyek nagyobb hangsúlyt fektettek az akadémiai tantárgyakra, a technikai iskolák, melyek az alkalmazott és tudományos tantárgyakra helyezték a hangsúlyt és a modern középiskolák, ahol a diákokat praktikus tudásra tanították, amik hasznosak lehettek a kevésbé képzett munkakörökre.²⁸

A bekövetkező változások ellenére a háromoldalú oktatási rendszert ma már gyakori kritikával illetik. Az egységesség (uniformity) hiánya az iskolák között, illetve a helyi oktatási szervek önállósága, mely lehetőséget adott az iskolaigazgatóknak arra, hogy saját tantervet és olykor szabályrendszert dolgozzanak ki, végül az oktatási intézmények közötti radikális minőség béli különbségekhez vezetett.²⁹

A tanárok hiánya és az anyagi ellátás akadozása miatt a technikai iskolák csak alacsony számban voltak képesek működni. Ennek következtében az Oktatási Törvény (1944) végül két részes oktatási rendszert vezetett be, melyből kihagyta a technikai iskolákat, és csak az „elit”

²⁶ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 233.

²⁷ *i.m.* 233.

²⁸ *i. m.* 233.

²⁹ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 233.

(grammar school) iskolákat melyek a gazdaságilag jó helyzetben lévők intézményei lettek, és a „szakmai orientációjú iskola” (modern school) iskolákat, melyek a társadalom többi, kevésbé vagyonosabb rétegének biztosított oktatási lehetőséget, tartotta meg. Ez a gazdasági elválasztás végül oda vezetett, hogy az „elit” iskolák váltak a jobban teljesítő és minőségibb iskolákká, míg a modern vagy „szakmai orientációjú” iskolák inkább negatív percepcióban részesültek. A 20. század második felére tehát egyértelművé vált, hogy az eredetileg 1944-ben meghozott reformok és az Oktatási Törvény (1944) nem hozta el az oktatásban az egyenlőséget. Az egyenlőbb oktatás helyett egy, a társadalmi csoportok mentén szerveződött rendszer jött létre. Az oktatási reformok kudarca és az ezek menték kiéleződött, egyre látványosabb megosztottság lehetőséget, sőt szükségességet biztosított az oktatáspolitikai újbóli átalakítására, melyet Thatcher már a Heath kormány tagjaként felismer.³⁰

Margaret Thatcher oktatásügyi miniszterként 1970-74 között

Mint már fentebb is említettem, Thatcher 1970 és 1974 között, mint Oktatásügyi Miniszter tevékenykedett a Heath kormányban. Így megállapítható, hogy már tényleges hatalomra kerülése előtt (1979) is komoly tudásra és tapasztalatra tett szert az oktatáspolitikai terén. Munkája során már ekkor dolgozni kezd az iskolai különbségek leépítésén.³¹ Bár néhány „elit” (grammar school) iskolának biztosította a lehetőséget, hogy önálló maradjon és tovább működjön, munkájával nagy hatást gyakorol az oktatási rendszerre. Említésre méltó továbbá, hogy a kötelező iskoláztatási kort 16 évben állapította meg, ezzel megemelve a korábbiakhoz képest (1973).³² Annak ellenére, hogy az oktatás átalakításában és az egyenlőtlenségek csökkentésében Thatcher sikereket ért el, tevékenysége ebből az időszakból mégsem maradt fenn a köztudatban.³³

Az 1988-as Oktatási Reformtörvény

Az 1988-ban elfogadott Oktatási Reform törvény (Education Reform Act 1988) az oktatási rendszer reformján túl jelentős filozófiai változást mutatott, melynek alapját a neoliberális megközelítés adta.³⁴

³⁰ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 234.

³¹ *i. m.* 34.

³² *i. m.* 34.

³³ *i. m.* 34.

³⁴ Berrouag & Djellab: The Impact of Thatcher's 1988 Education Reform Act on the British Educational System, 37.

Az Oktatási Reform törvény első alkalommal vezette be az országban a „nemzeti tantervet” (national curriculum), mely tartalmazta a matematika a természettudományok és az angol nyelv kiemelt fontosságú oktatását. Később ezt a fajta prioritást McGuire szerint a kritikusok azzal támadják, hogy az oktatási széleskörű tudás biztosítása és alapképzettség bemutatása helyett, inkább a munkaerőpiacon érvényesülés lehetőségét helyzet előtérbe.³⁵

A fogyasztói piac és a neoliberális politika oktatási kérdésekben megmutatkozó párhuzamát jól szemlélteti Thatcher azon célja, hogy az iskola választás terén minél jobban érvényesülhessen a szülők döntési joga, ezzel is elősegítve és fokozva a versenyt az intézmények között. Ehhez segítség gyanánt bevezették az úgy nevezetett „teljesítménytáblázatokat” (league tables,) melyek azt a célt szolgálták, hogy az iskolák egy szabványosított értékelésen alapuló rendszerben rangsorolják eredményeiket.³⁶

Érdekes Thatcher azon intézkedése, mely a korábbi autonómiával rendelkező oktatási intézmények hatáskörét szűkebbre szabta és adminisztratív rendszerét egyértelműen központosította. Az oktatási intézmények a továbbiakban már nem a tantestületek hatása alatt álltak (melyeket rendszerint pedagógusokból és helyi hatóságokból álltak) hanem a központi kormányzat hatósága alá sorolódnak be. A döntés későbbi kritikusai azt is sérelmezték, hogy a tanterv kialakításának lehetősége kikerült a helyi hatóságok jogköre alól és immár a központi irányítás felől érkeztek.³⁷

Az thatcheri oktatási reform nem csupán az általános és középiskolai oktatásra korlátozódott, hanem bár nem azonos mélységben a felsőoktatás rendszerét is. A felsőoktatásban is egyfajta piacorientált rendszert alakított ki. Az oktatási intézményektől komoly átláthatóságot és elszámoltathatóságot kívánt meg. Fokozott elmozdulást indított a felsőoktatás állami finanszírozása felől.³⁸ Említendő még továbbá a külföldi diákok oktatási finanszírozásának teljes leépítése, mely az előzetes várakozásokkal szemben épphogy növelte a külföldi diákok számát az országban.³⁹

³⁵ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 235.

³⁶ Beauvallet: Thatcherism and Education in England: A One-way Street? 97-114

³⁷ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 237.

³⁸ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 236.

³⁹ McGuire: Margaret Thatcher's UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy 238.

4. The Salisbury Review

A The Salisbury Group és a The Salisbury Review

A The Salisbury Group-ot 1976-ban alapították meg. Megalapítása, sok más név mellett, szorosan kapcsolódik, Salisbury 6. márkijához, Robert Gascoyne-Cecilhez⁴⁰ és Roger Scrutonhoz. A csoport névadója Salisbury 3. Márkija, Robert Gascoyne-Cecil⁴¹, az egykori konzervatív brit miniszterelnök, aki híres képviselője volt a minimális állam gondolatának. A The Salisbury Group éveken át tartott informális találkozókat és rendezvényeket, melyen a konzervativizmus, azon belül is a tradicionális konzervativizmus gondolatát osztották. Az első Thatcher kormányt követő időszakban a csoport tagjai arra a felismerésre jutottak, hogy bár a konzervatív párt gyakorlatilag több időt töltött hatalmon, mint bármelyik másik brit párt, mégis kulturális téren alulmaradt a baloldali és progresszív eszmék képviselőivel szemben. A csoport ennek feloldására 1982-ben megalapította a The Salisbury Review folyóiratot, mely negyedévenként megjelenő periodika formájában jelentetnek meg. Ugyanakkor a The Salisbury Review körének nem csupán a progresszív főáram (mainstream) megállítása vagy ellensúlyozása volt a célja. A folyóirat a konzervatív politikán belül is teret kívánt biztosítani a tradicionális konzervatív hangoknak a thatcheri és New Right féle, gyakran neoliberális elemekkel rendelkező „új konzervativizmus” képviselőivel szemben. Dolgozatomban szempontjából ez a kettős (a konzervativizmuson belüli és azon kívüli) front fontos jelentőséggel fog bírni, mivel ahogy azt majd a későbbiekben bemutatom, a The Salisbury Reviewben artikulált kritikák és állásfoglalások gyakran a thatcheri kormányzat politikájával szemben kerülnek megfogalmazásra, ugyanakkor a külső fenyegetés (a progresszív ideológiák) ellen is versenybe kíván szállni.

Sir Roger Scruton és a The Salisbury Review

Bár kutatásom keretéhez kevés szálon kapcsolódó, ellenben érdekes és említendő, hogy a The Salisbury Review folyóirat első közel két évtizede alatt Sir Roger Scruton volt a folyóirat főszerkesztője. Scruton mint brit konzervatív filozófuselsőlegesen a tradicionális konzervatív értékek terjesztését tűzte ki a folyóirat zászlójára.

⁴⁰ Robert Michael James Gascoyne-Cecil, Salisbury 6. márkija (1916-2003), brit konzervatív politikus, a Konzervatív Párt képviselője Bournemouth West választókerületében 1950 és 1954 között

⁴¹ Robert Gascoyne-Cecil, Salisbury 3. márkija (1830–1903): Háromszoros brit miniszterelnök, konzervatív politikus.

A The Salisbury Review feladata tehát, hogy teret adjon az alul reprezentált, hagyományos értékeket képviselő gondolatoknak, egyben ellensúlyt képezzen a progresszív és baloldali ideológiákkal szemben.⁴² Scruton szerkesztői munkája nem csupán egy lap vezetését jelentette, hanem egy tudatos intellektuális ellenállás megszervezését is a brit közéletben.⁴³

A Honeyford-botrány

A folyóirat egyik legnagyobb visszhangot kiváltó eseménye a Ray Honeyford által írt cikk volt, amely komoly társadalmi vitákat váltott ki. Honeyford, a bradfordi Dummond általános iskola igazgatója, 1984-ben publikálta cikkét a The Salisbury Review hasábjain „Education and Race – An Alternative View”(Oktatás és származás Egy Alternatív Nézőpont) címmel. Cikkében kritizálta a brit iskolákban tapasztalható multikulturalizmust, és aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a bevándorló közösségek kulturális hagyományai nem segítik elő az asszimilációt és a sikeres oktatást, ezzel pedig a felzárkóztatást. Honeyford szerint a politikailag korrekt oktatási programok és a multikulturális szemlélet káros hatással voltak a bevándorló háttérű diákok iskolai teljesítményre.⁴⁴

Írása komoly visszhangot váltott ki, és súlyos kritikák érték személyét, valamint munkásságát.⁴⁵ Az ellene irányuló nyomás olyan mértékűvé vált, hogy 1986-ban kénytelen volt korai nyugdíjazását kérvényezni.⁴⁶ Bár Honeyford karrierje gyakorlatilag véget ért a cikk megjelenése után, viszont The Salisbury Review számára ez a botrány új lehetőségeket nyitott. A cikk és az azt követő vita révén a folyóirat neve szélesebb nyilvánosságot kapott, és jelentős

Thatcherizmus és a The Salisbury Review

Mint, ahogy azt fentebb kifejtettem, a The Salisbury Review életre hívása óta szerkesztői és szerzői fontos szerepet szántak a brit folyóiratnak. Céljai közé tartozott, hogy platformot biztosítson a konzervatív filozófiának és politikának, lehetőséget adva a progresszív és liberális főárammal (mainstream) szembeni vélemények kifejtésére. Roger Scruton, a folyóirat főszerkesztője, és a The Salisbury Group tagjai úgy vélték, hogy a brit konzervatívok háttérbe

⁴²Christopher & Scruton: „Statement” In: The Salisbury Review 1982/1. 2.

⁴³Foster-Carter: „The Honeyford Affair: Political and Policy Implications”44-57.

⁴⁴ Honeyford, Education and Race – An Alternative View, 1984/4, 28-32.

⁴⁵Foster-Carter: „The Honeyford Affair: Political and Policy Implications”44-57.

⁴⁶i. m. 44-57.

szorultak a kulturális életben, így nem rendelkeznek azzal az intellektuálisan egységes és rezponzív háttérrel, mint a progresszív és liberális politikai oldal.

A The Salisbury Review megalapítása szorosan összefonódik Margaret Thatcher miniszterelnökségének időszakával (1979-1990). Az általa képviselt politikai irányvonal a konzervatív gondolkodók és platformok újbóli megjelenését eredményezte, tehát a The Salisbury Review szerepét és az abban megfogalmazott oktatáspolitikával foglalkozó esszéket is ebben a politikai kontextusban kell vizsgálnunk.

A The Salisbury Review kezdetben a tradicionális konzervatív (traditional conservatism) platform megteremtésére összpontosított. Ez a különbség a felfogásbeli eltérésekből adódott, hiszen Scruton és a The Salisbury Review a tradicionális konzervativizmus nézőpontját képviselték, míg a Thatcher a neoliberális gazdaságpolitikán mellett is, gyakran és széles körben helyezte politikai programját neoliberális elképzelésekre, az oktatáspolitikára is ezek közé tartozott.

5. A Salisbury Review-ban megfogalmazott reakciók az oktatáspolitikára

Dolgozatomban a The Salisbury Review 1982 őszi számától az 1990 téli számáig vizsgálom a megjelent esszéket. Az említett időszak alatt a The Salisbury Review-ben megjelent esszék témájában eltérést tapasztalható, ennek okán külön fejezetekben számolok be az esszék tartalmáról. Elöljáróban, ugyanakkor megállapítható, hogy a The Salisbury Reviewben olvasható esszék csekély száma foglalkozik explicit a brit oktatási rendszerrel. A maroknyi esszé, melyben találhatunk az okádtatási rendszerrel szemben vagy éppen amellett megfogalmazott gondolatokat, láthatóan két irányból közelíti meg a kérdést. Mondhatnánk úgy is, hogy két tágabb keret között értelmezett problémát lokalizál az oktatási rendszerrel kapcsolatban. Az egyik ilyen az oktatásban is megjelenő multikulturalizmus kérdésében artikulálódik. A másik viszonylag jól körül határolható téma az oktatási rendszert illető megjegyzések. Dolgozatom jelen fejezetében a két említett kérdésből az utóbbival szándékozom átfogóbban foglalkozni. A fejezet első felébe így az utóbbi témát fogom körbejárni, míg a második részében röviden beszámolok a multikulturalizmust érintő kérdésekről is, de behatóbb vizsgálatot itt nem végzek. Ennek oka, hogy a dolgozatom elején meghatározott elméleti keretekhez igazodva a multikulturalizmussal foglalkozó írások csak részben felelnek meg a kritériumoknak.

The Salisbury Review és a thatcheri oktatáspolitiká

A fejezetet következő részében a The Salisbury Review-ben megjelent olyan esszéket vizsgálom, melyek reflektálnak a brit oktatási rendszer helyzetére és a thatcheri reformok valamelyikére. A dolgozat elméleti kereteinek megfelelően a következő részben csak azokat az esszéket fogom vizsgálni, melyek jól azonosíthatóan foglalkoznak az oktatási rendszer egészét vagy bizonyos szegleteit érintő jelenségekkel, illetve véleményezik a Thatcher-kormány által hozott 1988-as Oktatási Reformot Csomagot (Educational Reform Act).

Kutatásom során, az általam vizsgált időszak alatt összesen nyolc esszét találtam, melyben felfedezhető a thatcheri oktatási intézkedésekre való reflektálás a The Salisbury Review-ben. Mivel tartalmukat tekintve ezek az esszék jelentősen eltérnek egymástól, szükségesnek tartom, hogy először is az azonosságok mentén induljunk ki. Ennek alapján törekedtem, hogy minél több és jól körül határolható, egymással jelentős hasonlóságot tanúsító témát azonosítsak. Az így talált, egymással egyező vagy hasonlóságot mutató és jelentős gyakorisággal visszatérő kérdésekből három esetet különítettem el. Ezek közül az első a bürokratikus eljárás növekedése,

második a központosítás és a harmadik pedig a piaci alapú oktatási rendszer kialakítása. Jelen fejezet további részében ezzel a három, vissza-vissza térő kérdéssel szándékozom foglalkozni.

Először is a bürokratikus eljárás növekedését szeretném vizsgálni. A vizsgált esszék⁴⁷ szempontjából az egyik gyakori és visszatérő kérdés a bürokrácia növekedése az oktatási intézményekben. Egyfelől bürokráciának tekinthető a LEA (Local Education Authority), vagyis a helyi oktatási hivatalok működése. Az LEA feladatai közé tartozott az adminisztratív munka, de feladatkörük egészen kiterjedhetett az iskolai vagy oktatói tanácsadásig, illetve az olyan tanácsadó tanárok alkalmazására és kijelölésére, akik bizonyos témakörökben a szaktanácsadó tanároknak (advisory teacher), egy-egy témakörben tanácsot nyújthattak. A szaktanácsadó tanárok területüket tekintve elég széleskörűek voltak, találkozhatunk nemi és etnikai felzárkóztató, design vagy akár biológiai és technika tanárokkal is.

Egy anonim szerző a The Salisbury Review-ban úgy véli, hogy az oktatási rendszerben már a 70-es évek kezdetétől megfigyelhető jelenség volt, hogy azon állami alkalmazottak száma, akik nem oktatóként, hanem adminisztratív szereplőként vannak jelen az oktatási rendszerben, meghaladta a ténylegesen oktatással foglalkozó alkalmazottak számát. A szerző véleménye szerint ezzel nem csupán az oktatási rendszer bürokratizálódása, hanem ideológiai befolyásolása is végbe ment, mivel a kijelölt szaktanácsadó tanárok jelentős mértékben progresszív eszmék szerint folytatták munkájuk⁴⁸ A LEA működése Keith Joseph⁴⁹ oktatásügyi miniszter alatt kapott jelentős szerepet, mely aztán valódi teljesedését végül Kenneth Baker, Keith Joseph utódja, ideje alatt nyerte el. A szerző felhívja a figyelmet, hogy ezek a tanácsadó tanárok, mivel jogkörüket a LEA rendszer határozta meg, olyan funkciókat is betölthettek, melyek véleménye szerint nem határozhatók meg önmagukban. Itt példaként olyan szerepköröket említ, mint a tanácsadó szervezetek szaktanácsadói, illetve a tanácsadói csoportok koordinációs szaktanácsadói⁵⁰ Felhívja a figyelmet a helyzet abszurditására, mely abból következik, hogy a szervezeti egységek a saját funkciójuk ellátására képtelennek

⁴⁷ Morgan, The „Right” Approach to Education, 1984/4.

O’Hear, Education Beyond Present Desire 1986/1.

Lloyd-Evans, Out With-In Service. 1987/1,

Papworth, Comprehensive Collapse, 1988/2. 37. o.

Anonim, The LEA Gravy Train, 1988/2 38.

Anonim, Pastoral Care in Schools, 1988/2. 40.

Flint, A School In a Pub, 1988/2. 41.

O’Hear, Ten Years of Conservative Education Policies, 1989/3.

⁴⁸ Anonim, The LEA Gravy Train, 1988, 38. o.

⁴⁹ Keith Joseph (1918–1994) brit konzervatív politikus, Margaret Thatcher kormányában oktatásügyi miniszter 1981–1986 között

⁵⁰ Anonim, The LEA Gravy Train, 1988/2, 39.

mutatkoznak, továbbá óva int az ebből következő negatív spiráltól, mely abban rejlik, hogy a rendszer autonómiájából adódóan nincs garanciális biztosíték kordában tartásához. Máshogy fogalmazva, nem állja semmi sem útját annak, hogy a bürokratikus intézmények önmagukat feltöltve, túl nőjenek a tanárok és iskolák autonómiáján, sőt, hogy bekebelezzék azokat. Ezen a helyzeten nem segít az állami finanszírozás sem, mely thatcheri kormány alatt, az előzetes várakozásokhoz képest, nem, hogy csökkent volna, hanem folyamatos növekedést mutat. A bürokrácia növekedésének másik megjelenési formája ugyancsak egy intézményi térnyerésnek köszönhető. Már a fentebb említett esszében is találkozhatunk a GRIST programmal (Grant Related In-Service Training), amely egy alapvetően az általános és középiskolai tanárok továbbképzésére irányuló kezdeményezés volt. A GRIST program megjelenése Kenneth Baker oktatásügyi minisztersége alatt látott napvilágot 1987-ben. Alapját képezte a tanárok továbbképzése saját területükön túl. A GRIST programban való részvétel nem volt kötelező az tanárok számára, ugyanakkor karrier szempontjából a program által kínált kurzusok elvégzése nélkülözhetetlennek számított.

Geraint Lloyd-Evans 1987 tavaszi esszéjében is találkozhatunk a GRIST program kritikájával. Lloyd-Evans úgy véli, hogy a tanároknak tartott továbbképzések nem nyújtanak valódi és használható tudást a tanároknak, hanem inkább felesleges, a szakterületükhöz, specializációjukhoz nem illő anyagot kell elsajátítaniuk.⁵¹ A szerző arra is felhívja a figyelmet, hogy a továbbképzések és előre meghatározott oktatási kritériumok helyett (in service trainings) nagyobb szükség lenne egy olyan oktatási rendszerre amely teret és időt biztosít a tanárok számára annak érdekében, hogy kellő segítséget kapjanak kreativitásuk megélésére, ezzel is javítva az oktatási rendszer minőségét és azon túl a tanárok helyzetét is.

A tanárok túlzott terhelésére Marcelle Papworth is rámutat 1988 nyári esszéjében. Papworth felhívja a figyelmet a tanárok terhelésére, ugyanakkor okát inkább az oktatási intézmények méretének növelésében látja mintsem a továbbképzések és adminisztratív teendők megsokszorozódásában. Nagyobb jelentőséget tulajdonít annak, hogy az thatcheri kormány idején gyakoriak voltak az iskolák bezárása és összevonása, ami a neoliberais alapokra fektetett oktatáspolitikája eredménye. Máshogy fogalmazva, azzal, hogy az iskolákat teljesítmény alapon finanszírozzák, nem pedig alanyi alapon, elkerülhetetlenül hozzájárulnak a rosszabbul teljesítő iskolák bezárásához és ezzel a többi iskola létszámának bővítéséhez.⁵² Ezzel már át is tértünk

⁵¹ Lloyd-Evans, Out With-In Service. 1987, 51. o.

⁵² Papworth, Comprehensive Collapse, 1988. 37. o.

a piaci alapú oktatási rendszerhez, vagyis a neoliberális politika beemelése az oktatási rendszerbe, de még mielőtt kitérnék erre, előbb még a központosításról szeretnék pár szót ejteni.

A központosítást illetően David Morgan úgy vélekedett, hogy általánosságban semmiképpen sem kívánatos, sőt az állam feladata közé tartozik annak leépítése az összes intézményi szektorban, ez alól az oktatás sem kivétel. Ugyanakkor, ahogy Morgan arra felhívja a figyelmünket, bizonyos szintű központosítás elengedhetetlen annak érdekében, hogy megfelelő és hatékony módon lehessen leépíteni az ideológiai és politikai befolyás az oktatási rendszerben mely korábban az állam felől érkezett. Morgan szerint tehát szükséges, sőt elengedhetetlen az állami központosítás, de csak abban az esetben, ha ezt egy konzervatív kormány hajtja végre, mégpedig azzal a céllal, hogy semlegesítse és megszüntesse a korábbi, alapvetően progresszív befolyást a rendszerben. Morgan értelmezésében a központosított intézkedések feloldására pedig remek megoldást nyújt az iskolák autonómiájának növelése és

a szabadiskolaválasztás gyakorlata, így a későbbiekben, miután sikeresen feltartoztatták a progresszív és egyéb politikai befolyásolási kísérleteket, az oktatási rendszer önmagától képes lesz az autonóm működésre, melyben az államnak már nem jut szerep.⁵³

Ezzel szemben Anthony O'Hear amellelt érvelt, hogy az oktatási rendszer centralizálása, bár hatással lehet a progresszív politikai befolyás csökkentésére, viszont nem szünteti meg a politikai befolyást, hanem csak egy más fajta véleménye szerint konzervatívnak álcázott, de neoliberális befolyásteredményez⁵⁴ Ezzel tehát, míg sikerült megszüntetni a konzervatívok szempontjából haszontalannak tűnő jelenségeket, a politikai befolyás megmaradt és olyan piaci és gazdaság orientált irányt kíván meg az oktatási intézményektől, mely nem csupán az oktatás minőségének romlását, de az alapműveltség teljes leépülését rejtheti magában. Ezt O'Hear abban látja megtestesülni, hogy a piacorientált oktatási reformok és a politikai és kormányzati befolyás hatására az oktatási rendszer preferenciája átalakul, aminek következményeként a tradicionálisan szellemtudományoknak (humanities) tartott órák és képességek fejlesztése háttérbe szorul, mivel gazdaságilag nehezen vagy egyáltalán nem mérhető mutatókról van szó. Helyüket pedig olyan, javarészt a piaci életben hasznos és az elhelyezkedést megkönnyítő órák kerülnek, mint a technikai ismeretek és a gazdasági órák. A centralizációból következő változásokat kifejezetten károsnak és az egyén szempontjából destruktívnek tartja, nem ért egyet azzal, hogy az oktatás elsődlegesen a piaci életre kellene felkészítse a diákokat. Úgy véli,

⁵³ Morgan, The „Right” Approach to Education, 1984/4. 6.

⁵⁴ O'Hear, Education Beyond Present Desire 1986/1. 8-11.

hogy rövid időn belül, főként a központosításnak köszönhetően, az oktatási rendszer jelentős mértékben átalakult és olyan mértékig került előtérbe a piaci életre felkészítő oktatás szerepe, hogy már a például a nyelvoktatás sem egy eltérő kultúra megismerésére, hanem a piaci előnyök elősegítésére irányul.⁵⁵

Míg a bürokrácia növekedését egységesen negatívumként ítélik meg az ezzel foglalkozó vagy az ezt érintő szerzők, a neoliberais gondolat oktatásba való beemelésénél már ez nem jelenthető ki. Példaként említhető David Morgan 1984-es esszéje, melyben üdvözli a piaci alapokra helyezett oktatáspolitikát, kifejezetten a szabadiskolaválasztás gondolatát, mely szerinte jelentős szabadságot biztosított a szülőknek és diákoknak abban, hogy kiválasszák a nekik legjobban tetsző intézményt, ugyanakkor megjegyzi, hogy a kapott szuverenitás koránt sem elég és további garanciákra is szükség van annak érdekében, hogy egy esetleges kormányváltás esetén is tovább tudjon funkcionálni a rendszer. Morgan kiemeli, hogy a szabad iskolaválasztással kapott autonómia nem csupán önmagában üdvözlendő, hanem érdemes figyelembe venni ennek hatását az intézményekre is. Véleménye szerint ezzel az iskolák is bizonyos szintű szuverenitást élvezhetnek az államtól, így biztosítva az ideológiai és politikai befolyás csökkentését. Ugyanakkor Morgan megjegyzi, hogy a teljes és kontrolálatlan piaci alapok, bár hasznosak lehetnek az iskolák „kiválasztódásában”, de visszahatnak azokra a diákokra, akiknek az iskolái megszűnés alá kerülnek, az új iskolába való beilleszkedés nehézsége pedig komolyan csökkenheti a diákok esélyét a megfelelő tudás és szociális képességek kellő elsajátításához.⁵⁶

Érdekes lehet Morgan álláspontját összevetni a fentebb már idézett két szerző álláspontjával. Papworth szerint a szabad iskolaválasztás, bár bizonyos szintű szuverenitást ad a szülők és diákok számára és elviekben hozzájárul a „gyengébben” teljesítő intézmények felszámolásához, a gyakorlatban ez inkább káoszhoz és túlterheltséghez mintsem valódi megoldáshoz vezetett volna. A megszűnő intézmények helyett nem jönnek létre újak, hanem csak átirányítják a diákokat olyan iskolákba, amelyek már ezt megelőzően is túlterheltek voltak, ezzel pedig jelentős kárt okoznak nem csupán a diákok tanulmányait illetően, hanem a tanárok szintjén is, akik így túl terheltek lesznek. Ez a folyamat pedig tehát, a neki szentelt reményekkel szemben nem azt az eredményt hozza el, hogy a gyengébben teljesítő intézmények megszüntetésével emeli az oktatás színvonalát, hanem pont ezzel csökkenti azt. Papworth arra

⁵⁵O’Hear, Education Beyond Present Desire 1986/1. 8.

⁵⁶Morgan, The „Right” Approach to Education, 1984/4. 6.

a jelenségre is felhívja a figyelmünket, hogy a piaci alapú oktatási rendszer finom korrekciók nélkül nem csupán a rosszul teljesítő iskolákat, hanem az alapvetően kis létszámmal működő intézményeket is felfogja számolni.⁵⁷

Az oktatás minőségét tekintve megint egy eltérő állásponttal találkozunk Anthony O'Hear 1989-es írásában. O'Hear több ponton is eltér a már említett esszék szerzőitől. Egyrészt úgy véli, hogy maximális autonómiát kaptak a szülők és diákok az iskolaválasztás terén és nem igényelne többet. Ez a fajta autonómia nem csak segített kiszűrni az gyengébben teljesítő iskolákat, hanem pozitívan hatott a diákokra és szülőkre is, előbbiekre azzal, hogy motiválta őket a versenyre, ezzel pedig elősegítette, hogy jobban teljesítsenek tanulmányaikban, az utóbbiakat pedig, úgy, hogy segített bevonni őket gyermekeik tanulmányainak rendezésébe, amivel a szülők jobban érdekeltek lettek azok felügyeletében. Tehát véleménye szerint, nem csupán az intézményeket, de az egyéneket is sikerült versenyre motiválnia. Másodszor, szerinte a piaci alapú finanszírozás és a szabad iskolaválasztás kapcsán az intézmények pont, hogy nagyobb szabadságot kaptak, több autonómiával rendelkeznek és nincsenek kiszolgáltatva a kormány politikai nyomásgyakorlására. Továbbá úgy gondolja, hogy a szabad iskolaválasztás kapcsán lehetőség nyílik arra, hogy olyan természetes csoportok köré szerveződjenek bizonyos intézmények, mint például a vallás. A vallási csoportok köré szerveződő oktatási intézmények segíthetik a csoport összetartozását és mintegy „leket” adhatnak annak, ezáltal elősegítve, nemcsak a szorosabb együttműködést, hanem az iskolák iránti mélyebb elköteleződést is. O'Hear úgy véli, hogy ellenőrzött körülmények között a szegregáció is kívánatos lehet, addig, amíg egységes, központi elvárást támasztanak a diákok kompetenciáját illetően és figyelnek arra, hogy elkerüljék a negatív megkülönböztetés és inkább organikus, a csoport és az egyének preferenciája szerint úton az elkülönülés.⁵⁸

A multikulturalizmus megjelenése az oktatásban

Mivel a dolgozatom elején megfogalmazott elméleti keretek nem, vagy nem teljesen fedik a brit oktatási rendszerben tapasztalható multikulturalizmust a 80'-as évek derekán, így jelen fejezet csak érintőlegesen fog foglalkozni a kérdéssel. Döntésem két okra vezethető vissza: először, a dolgozat elméleti keretei a Thatcher kormányzat oktatási reformjaira adott válaszreakciók voltak a The Salisbury Review-ben, mivel a multikulturalizmus kritikája nem

⁵⁷Morgan, The „Right” Approach to Education, 1984/4. 6.

⁵⁸ O'Hear, Education Beyond Present Desire 1986/1, 8.

vagy nem szorosan a Thatcher kormány intézkedéseihez kapcsolódik, hanem inkább tudható be évtizedek óta folyamatban lévő trendeknek, ezért úgy vélem ennek vizsgálata túlmutatna a dolgozatom elméleti keretein, másodszor, a multikulturalizmust érő kritikák a The Salisbury Review-ben koránt sem kiegyensúlyozottak. Kiegyensúlyozatlanok, mivel ellentétben a thatcheri oktatási reformokra adott reakcióktól, többnyire egy szerző munkásságának köszönhetőek. Elméleti kereteim arra terjedtek ki, hogy a The Salisbury Review-ben milyen gyakorisággal foglalkoztak a brit oktatási rendszerrel és oktatási reformmal, milyen mélységig foglalkoztatta az alapvetően tradicionális konzervatívok artikulációs eszközeként szolgáló folyóirat szerzőit a meghozott reformok következményei. Mivel a multikulturalizmus kritikák jelentős része egy szerző műve, így nehéz lenne az előbbiekben vázolt elméleti keret szerint értelmezni a kérdést, ugyanis megállapíthatjuk, hogy a vizsgált időszakban jelentős mennyiségű olyan írás lát napvilágot a folyóiratban, amely a multikultúraizmussal mint égető problémával foglalkozik,⁵⁹ de ezek aránya nem tükrözi azt, hogy valójában mekkora érdeklődést mutattak a tradicionális konzervatívok és azon belül is a The Salisbury Review közössége a multikulturalizmus iránt.

Mindezek mellett egy dolgot megállapíthatunk, a The Salisbury Review-ben jelennek meg olyan írások, összesen nyolc darab, melyek az iskolai rendszerben tapasztalható multikulturalizmust, mint jelenlévő problémát fogalmazzák meg. Ezen túl viszont nehézségekbe ütközöm a jelenség leírására, mivel, ahogy már fentebb utaltam rá, ezek az esszék javarészt egy szerzőtől érkeznek, aki nem más, mint a dolgozatom korábbi fejezetében is említett, Ray Honeyford.

6. Összegzés, konklúzió

Dolgozatom következő és egyben záró fejezetében összefoglalom és értelmezem a kutatás során ismertetett adatokat. Az eredmények értelmezését az első fejezetben felállított elméleti keretek alkalmazásával fogom elvégezni. Az összefoglalás után pedig négy megállapítás teszek, továbbá levonom dolgozatom következtetését. Jelen fejezet utolsó részében pedig röviden reflektálok kutatásomra, ismertetem azokat a kérdéseket és megközelítési módokat melyek kimaradtak kutatásom és dolgozatom keretéből, ezt követően pedig bemutatom a kutatás további lehetséges irányait és kérdéseit.

⁵⁹ Honeyford, Education and Race – An Alternative View, 1984/4, 30.

A kutatási eredmények ismertetése, összegzés

A kutatás eredményeit illetően, az elméleti keretek felhasználásával négy megállapítást tettem. Ezek közül az első az, hogy a The Salisbury Review-ben a vizsgált időszak alatt, az elméleti keretek szerinti kritériumok alapján azt a következtetést vonhatom le, hogy a folyóiratban meglehetősen kevés számban jelent meg az oktatáspolitikára reflektáló esszé. A vizsgált időszak alatt, 1982-1990, a The Salisbury Review-ben összesen nyolc olyan esszé lát napvilágot mely szigorúan véve az oktatáspolitikai intézkedésekre reflektál. Mivel az ez idő alatt megjelenő összes esszék száma meghaladja a háromezretet, joggal állítható, hogy az említett nyolc esszé, igen csekély érdeklődést jelez a folyóirat irányából az oktatáspolitikafelé. Megállapítható tehát, hogy a The Salisbury Review-ben, a vizsgált időszakban elhanyagolható számú esszé jelenik meg, amely az oktatáspolitikával foglalkozik. Az esszék számának vizsgálata után, a tartalmi részletekkel folytatom az eredmények értelmezését

A tartalmat tekintve azt a megállapítást teszem, hogy a vizsgált időszakban az oktatáspolitikai intézkedésekre reflektáló esszék terén egyrészt azzal találkozunk, hogy azok témája jelentősen eltér egymástól. Széles körben vizsgálják az oktatáspolitikai intézkedéseket és a témához más-más módon viszonyulnak. Megfigyelhető a konkrét oktatáspolitikai intézkedések tárgyalása és azok hatásainak vizsgálata, ugyanakkor különböző módon nyúlnak a kérdéshez. Látható részletes vizsgálat, mint ahogy azzal találkozhatunk Anthony O'Hear a folyóirat 1989 nyári számában megjelent írásában⁶⁰ vagy, ugyan csak O'Hear esszéjében, ami az 1986-os számban jelent meg⁶¹, de gondolhatunk akár David Morgan⁶² vagy Geraint Lloyd-Evans írására is.⁶³ Az említett szerzők alapos és részletes elemzés útján értelmezik a tárgyalt jelenségeket és kellő figyelmességgel tesznek kísérletet a reformok hatásának bemutatására. Ugyanakkor, találkozhatunk a személyes meggyőződésen és tapasztalaton alapuló esszék csoportjával is, itt példaként említhetem Marcel Papworth⁶⁴ vagy L. K. Flintet.⁶⁵ Az említett két szerző inkább érzelmi alapon vagy személyes tapasztalatok, történetek révén közelíti meg az oktatási reform eredményeit. Munkám során törekedtem feltárni olyan kérdéseket és jelenségeket, amelyek vissza-vissza térő motívumok a vizsgált esszék kapcsán. Ennek alapján arra jutottam, hogy a nyolc esszéjében, három olyan kérdés található, mely explicit vagy implicit módon bemutatásra

⁶⁰ O'Hear, Ten Years of Conservative Education Policies, 1989.

⁶¹ O'Hear, Education Beyond Present Desire 1986.

⁶² Morgan, The „Right” Approach to Education, 1984.

⁶³ Lloyd-Evans, Out With-In Service. 1987.

⁶⁴ Papworth, Comprehensive Collapse, 1988.

⁶⁵ Flint, A School In a Pub, 1988,

kerültek. Az első ilyen a bürokrácia növekedése, a központosítás és a piaci alapokra helyezett oktatási rendszer.

A harmadik megállapítás, hogy a vizsgált esszék tekintetében megállapítható, hogy jelentős esetben kerül elő a multikulturalizmus jelensége az oktatási rendszerben. Mivel kutatásom elméleti keretei nem közvetlenül érinti ennek a kérdésnek a vizsgálatát, ezért ezzel, csak érintőlegesen foglalkoztam. Kutatásom során összesen nyolc olyan esszét találtam mely az oktatási rendszerben tapasztalható multikulturalizmust vizsgálja. Az első csoporthoz képest, melybe szigorúan csak az oktatáspolitikával foglalkozó esszék kerültek, a multikulturalizmus csoportjában eltérést tapasztaltam a szerzők tekintetében. Míg az első csoportba javarészt különböző szerzők esszéi kerültek, addig a másodikba már más a helyzet, az oktatásban megjelenő multikulturalizmus jelenségét leginkább egy szerző dolgozza fel, Ray Honeyford. Ebből adódóan, bár a multikulturalizmust érintő esszék nagy része egységes és ugyan azt a kérdést járja körbe, hasonló megközelítést alkalmazva, mégsem tartom összevethetőnek az ebben a témában keletkezett esszéket és az első csoport esszéit, mivel a multikulturalizmus kérdésével csupán egy szerző foglalkozik, így annak a kérdésnek az eldöntése, hogy valóban egy központi problémáról van szó, mely újra és újra feltűnik vagy csupán egy szerző kifejezett érdeklődésének a téma iránt, nehéz eldönteni. A kérdést nem szándékozom megválaszolni, hiszen annak tárgyalása valóban túlmutatna dolgozatom elméleti keretein, ugyanakkor azt a megállapítást vonom le, hogy számosságot tekintve elmondható, az első és a második csoport, vagyis az oktatáspolitikára és a multikulturalizmusra adott reakciók tekintetében bizonyos fokú egyezés található, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az esszék szerzőinek tekintetében ez már nem mondható el.

Dolgozatom negyedik és egyben utolsó megállapítása pedig az, hogy az esszék témáját tekintve gyakoribb az elméleti megközelítés mintsem a gyakorlati kérdésekre való reflektálás. Mint már fentebb említettem, elméleti kereteim segítségével három csoportot állítottam fel, ezek; az 1. elméleti keretnek megfelelő, azáltal vizsgálható, 2. az elméleti keretnek részben megfelelő, azáltal bizonyos értékig vizsgálható és 3. az elméleti kereteknek egyáltalán nem megfelelő, azok által semmilyen módon nem vizsgálható kérdések. Jelen megállapítás mégis az utolsó csoportból levonható következtetésre reflektál. Megállapítható, hogy az elméleti kereteimnek nem megfelelő írások száma jelentősen nagyobb, mint az azoknak megfelelő vagy azoknak csak részlegesen megfelelő esszék csoportja, együttesen, ugyanis a harmadik csoportba összesen 19 olyan esszé került, mely ugyan oktatással foglalkozik, de semmilyen módon nem reflektál az

oktatáspolitikai intézkedésekre. Ezek az esszék jelentő mértékben elméleti kérdésekre fókuszálnak, mint például, hogy hogyan érdemes elsajátítani egy-egy tantárgy anyagát vagy hogyan érdemes a történelem tanításhoz viszonyulni⁶⁶. Találhatóak továbbá esszék az oktatás morális kötelezettségeiről⁶⁷, annak bemutatásáról, hogy milyen az ideális tanár-diák kapcsolat és arról, hogy milyen kötelezettségei vannak egy diáknak az iskola felé.⁶⁸

Konklúzió

A dolgozatom elején felállított elméleti keretek értelmében összefoglalva tehát, megállapítható, hogy a vizsgált időszakban – 1979 és 1990 között –Margaret Thatcher kormányának oktatáspolitikai intézkedéseit és az azokra érkező reakciókat a The Salisbury Review-ben – annak első megjelenésétől kezdődően, mely 1982 ősze, 1990 teléig, hogy a The Salisbury Review-ban, bár jelentek meg esszék, amik reflektáltak az oktatáspolitikai intézkedésekre, mégsem mondható el, hogy ezek jelentősége kiugró lenne. Erre főként számosságukból következtetek. Mivel meglehetősen alacsony számban keletkeznek az oktatáspolitikát érintő esszék és amik igen, azok nem tesznek tanúbizonyságot sem egységességről, témájukat tekintve pedig szétágazóak, megközelítési módjukat illetően több szempontból is eltérőek. Megállapítható, hogy a vizsgált kérdés, miszerint, milyen mértékben foglalkoztatják a thatcheri kormány oktatáspolitikai intézkedései az öndefiníció szerint tradicionális konzervatív The Salisbury Review alkotó közösségét, a választ, hogy valójában nem találunk bizonyítékot arra, hogy különös figyelmet szenteltek volna az említett kérdésnek.

Az elméleti keretek szempontjából vizsgált esszék témáját tekintve eltérőek, problémafelvetéseik különböznek, csak úgy, mint az azokhoz való közelítés, melyből azt a következtetést lehet levonni, hogy alapvetően nem találunk olyan témát vagy problémát mely újra és újra visszatérő kérdés lenne. Máshogy megfogalmazva, a vizsgált esszékből azt láthatjuk, hogy a The Salisbury Review közössége nem lokalizált egy vagy több központi problémát az oktatáspolitikai reformokat illetően. Ugyanakkor mégis találhatunk olyan kérdéseket melyek, ha csak érintőlegesen is, de olykor megjelennek a vizsgált esszék valamelyikében, ezek a már említett bürokrácia növekedése, a centralizálás és a piaci alapokra helyezett oktatási rendszer kiépítése. Ezek alapján konklúzióként az a megállapításom, hogy a The Salisbury Review-ban nem találunk olyan témát az oktatáspolitikával kapcsolatban, ami

⁶⁶ Deuchar, A Not Very Edifying Speactacle 1988, 14.

⁶⁷ Frank Palmer, Optional Discepline, 1986, 17.

⁶⁸ Oliver Knox, The Amis of Educatio, 1983, 11.

gyakori tárgyalást igényelt volna a folyóiratban a vizsgált időszakban, ugyanakkor a fentebb már említett témák más-más felállásban, de visszaköszönnek az esszék mindegyikében.

A kutatás további lehetőségei

Ahogy már korábban utaltam rá, dolgozatom utolsó részében röviden kitérek a kutatásom lehetséges folytatására. Két megközelítést tartok ideálisnak a kutatás folytatására, az egyik irány kibővítvé vizsgálná a Thatcher kormány intézkedéseire adott reakciókat a The Salisbury Review-ben. Ez alatt értem a szociális rendszer, a gazdasági rendszer vagy akár a kulturális rendszert érintő intézkedések vizsgálatát a folyóirat esszéin keresztül. A reformokra és intézkedésekre érkező esszék számosságát tekintve lehetőség nyílna összevetni és értékelni, hogy mik voltak azok a témák, melyek a legnagyobb vagy éppen a legkevesebb figyelmet kapták a folyóiratban.

Jelen dolgozat második lehetséges folytatásaként pedig a vizsgált források további kitégítését tartom. Máshogy fogalmazva, összevetni olyan konzervatív folyóiratok esszéit, melyekben találhatóak a thatcheri intézkedésekre érkezett reakciók. Itt kiindulópontként természetesen szerepelhet a The Salisbury Review esszéi és reakciói.

Bibliográfia

Agbleke, Divine Swerwzie: What influence did Margaret Thatcher have on British politics? Open Publishing GmbH 2014

Anonim: „Pastoral Care in Schools.” In: The Salisbury Review, Vol. 6 (1988): 40-41.

Anonim: ”The LEA Gravy Train.” In: The Salisbury Review, Vol. 6 (1988): 38-39.

Anthony O’Hear: ”Education Beyond Present Desire.” In: Roger Scruton (szerk): The Salisbury Review. London: The Salisbury Group, 1986/1. 8-10.

Anthony O’Hear: ”Ten Years of Conservative Education Policies.” In: Roger Scruton (szerk): The Salisbury Review. London: The Salisbury Group, 1989/3. 19-23.

Aughey, Arthur: ”Traditional Toryism” In: Kevin Hickson (szerk): The political thought of the Conservative Party since 1945. Tanulmányok. London: Palgrave Macmillan. 7-28.

Barry, Norman P.: ”New Right” In: Kevin Hickson (szerk): The political thought of the Conservative Party since 1945. Tanulmányok. London: Palgrave Macmillan. 28-51.

Barry, Norman P: The New Right. New York: Routledge, 2019.

Beauvallet, Anne: ”Thatcherism and Education in England: A One-way Street?” Thatcherism and Education in England: A One-way Street?

David Morgan: ”The „Right” Approach to Education.” In: Roger Scruton (szerk): The Salisbury Review. London: The Salisbury Group, 1984/4. 6-7.

Deuchar, Stewart: ”A Not Very Edifying Spectacle.” In: The Salisbury Review, Vol. 6 (1988): 14-16.

Evans, Eric J.: Thatcher and Thatcherism. New York: Routledge, 2018.

Flint, L.K.: ”A School In a Pub.” In: Roger Scruton (szerk): The Salisbury Review. London: The Salisbury Group, 1988/2. 41-43.

Geraint Lloyd-Evans: ”Out With-In Service.” In: Roger Scruton (szerk): The Salisbury Review. London: The Salisbury Group, 1987/1, 51.

Honeyford, Ray: „Education and Race – An Alternative View.” In: The Salisbury Review, Issue 6 (1984): 30-33.

Jessop, Bob: ”Margaret Thatcher and Thatcherism: Dead but not buried.” In: British Politics, Vol. 10 (2015): 16-30.

Lloyd-Evans, Geraint: ”Out With-In Service.” In: The Salisbury Review, Vol. 5 (1987): 51.

Marcelle Papworth: ”Comprehensive Collapse.” In: Roger Scruton (szerk): The Salisbury Review. London: The Salisbury Group, 1988/2. 37-38.

Margaret Thatcher: The Collected Speeches of Margaret Thatcher. New York: HarperCollins, 1997.

Maschette, Lenon Campos: „Was Margaret Thatcher a conservative? Thatcherism and society.” In: Journal of Political Ideologies, Vol. 29 (2024): 1-23.

McCulloch, Gary: ”Compulsory School Attendance and The Elementary Education Act of 1870: 150 Years On.” In: British Journal of Educational Studies, Vol. 68 (2020): 523-540.

McGuire, John McKay: „Margaret Thatcher’s UK School Reforms - Aims, Impact, and Legacy.” In: Social and Education History, Vol. 11 (2022): 228-244.

Morgan, David: ”The „Right” Approach to Education.” In: The Salisbury Review, Issue 6 (1984): 6-7.

O’Hear, Anthony: ”Education Beyond Present Desire.” In: The Salisbury Review, Vol. 4 (1986): 8-10.

O’Hear, Anthony: ”Ten Years of Conservative Education Policies.” In: The Salisbury Review, Vol. 7 (1989): 19-23.

Oliver Knox: ”The Amis of Educatio.” In: The Salisbury Review, No. 4 (1983): 11.

Palmer, Frank: ”Optional Discipline.” In: The Salisbury Review, Vol. 4 (1986): 17.

Redwood, John: ”New Right.” In: Kevin Hickson (szerk): The political thought of the Conservative Party since 1945. Tanulmányok. London: Palgrave Macmillan. 202-209.

Silvester, Christopher & Scruton, Roger: „Statement” In: The Salisbury Review Issue. 1(1982). 2.

Internetes források

Farkas György: ”Vita Orbánról: Thatcher örököse vagy az EU páriája” 24.hu, 2013.

<https://24.hu/kulfold/2013/04/22/vita-orbanrol-thatcher-orokose-vagy-az-eu-pariaja/>

Joakim Scheffer: ”Bringing Light Behind the Iron Curtain — The Special Relationship between Roger Scruton and Central Europe” Hungarian Conservative, 2024

https://www.hungarianconservative.com/articles/culture_society/roger-scruton_central-europe_relations_legacy_conference_budapest/

John O’Sullivan: ”Úgy értik félre Orbánt, ahogy Thatchert” Mandiner.hu, 2014.

https://mandiner.blog.hu/2014/10/08/john_o_sullivan_ugy_ertik_felre_orbant_ahogy_thatchert

Kolozsi Ádám: ”Orbán Viktor: Ilyen arányban vezetni a választások előtt, ez a legveszélyesebb dolog” Telex.hu, 2021.

<https://telex.hu/belfold/2021/11/24/orban-viktor-ilyen-aranyban-vezetni-a-valasztasok-elott-ez-a-legveszelyesebb-dolog>

Orbán Viktor "Magyarország békepárti" Mandiner.hu, 2022. https://mandiner.hu/hirek/2022/03/kozelet-orban-viktor-interju-orosz-ukran-haboru#google_vignette

Orbán Viktor: "Sir Roger Scruton előre látta az illegális migráció veszélyeit" Mandiner.hu 2024.

<https://magyarnemzet.hu/kulfold/2019/12/orban-viktor-sir-roger-scruton-elore-latta-az-illegalis-migracio-veszelyeit>